

SVERIGE

KRÖNIKAN/HANS BERGSTRÖM

PUBLICERAD 2001-10-28

"Företagen är pessimistiska inför det fjärde kvartalet", skriver Konjunkturinstitutet (KI) i sin rapport i torsdags. "Jag möter en försiktig optimism bland toppcheferna i våra stora företag", säger mig Marcus Wallenberg, Investors vd, samma dag.

Vem vet vart ekonomin tar vägen

Vissa branscher har drabbats hårt, särskilt de med koppling till transporter (som flyg och resebyråer) och till offentlig upphandling (som telekom). Företag som en tid funderat på förändringar ser nu extra anledning och chans att genomföra dem (Scania, Ericsson). Men det här behöver inte betyda att hela ekonomin går in i väggen.

I avsaknad av verklig kunskap om framtiden hör jag till dem som använder tumregeln att det är högkonjunktur vart femte år: 1970, 1975, 1980, 1985, 1990, 1995, 2000 och 2005. Det stämmer lika hyggligt som andra, mer välunderbyggda, prognoser. Toppåren följs av nedgång och sedan uppgång igen. Nestorn bland bankekonomer, Rudolf Jalakas, brukade visa decennier av enkelt mönster av det här slaget när några av hans kolleger, gripna av stundens tendenser, började predika hopplöst mörker eller evigt ljus. Allt tal om "ny ekonomi" till trots verkar dämpningen i världsekonomin - redan före den 11 september - ha de rent klassiska ingredienserna: överinvestering som måste saneras, bland annat via lagersvängningar och viss utslagning av kapacitet.

Att mönstret har hållits i Sverige genom så dramatiska årtionden som de vi genomlevt sedan 1970 är förbluffande. Oljekriser har fördjupat nedgångar. Finanskrisen 1990 fick extra stor effekt. Men rytmen av konjunkturcykler kvarstår.

Några av de faktorer som fanns för tio år sedan, 1990- 1992, saknas helt i dag i Sverige. Vi genomgår ingen dramatisk systemförändring från negativ realränta till skyhög efter skatt och inflation. Ingen bankkras och skuldkras väntar. Ingen fast valutakurs behöver försvaras med fabulösa räntor. Ingen ond spiral finns av drastiskt fall i skatteunderlag och statsbudget som måste mötas med indragna bidrag och höjda skatter. Tvärtom får nu hushållen kraftigt stigande inkomster via höjda bidrag och sänkta skatter, samtidigt som räntan kan hållas låg och byggandet stiger. Keynes verkar.

En annan skillnad, mindre uppmärksammas, har med arbetskraftsutbud att göra. Över hela Europa gick stora kullar ut på arbetsmarknaden för tio år sedan, små nu. Snart nog får Europa minskat utbud av arbetskraft.

USA tillför osäkerhet, genom att hushållen där har lågt sparande och ganska stora skulder. Hur beter sig människor i ett chockat Amerika

Politiken i USA är nu extremt keynesiansk, med stora skattesänkningar och mycket låga räntor.

Är världsekonomin ny på grund av bin Ladin

I någon mån kanske. Och ingen vet vad som ytterligare följer. Men det finns också positiva faktorer. Världens regeringar inser nu att de måste främja handel och internationella överenskommelser.

"Allt handlar om psykologi", säger många ekonomer, ibland desamma som tidigare trodde sig rationellt kunna beräkna framtiden. Sant, mycket handlar om psykologi. Men psykologi är en relation mellan vad människor förväntar sig och vad som faktiskt inträffar. Om förväntan är mycket negativ, som efter den 11 september, kan "bättre än väntat" leda till positiv psykologi. Därtill har vi människor en benägenhet att efter en tid av bearbetning addera det chockartade till vår nya föreställning om normalitet. Livet går vidare, från en ny bas.

Så vad händer i ekonomin nästa år

Ingen vet exakt, inte heller ekonomer. Men om något kvartal - 3, 4, 5 - kan KI rapportera att det vänder uppåt.

Hans Bergström

hans.bergstrom@dn.se

08-738 10 10

TEXT

BERGSTRÖM-HANS

© Detta material är skyddat enligt lagen om upphovsrätt